

Brzezińska, Jadwiga

"Materialen zur Pharmaziegeschichte. Akten de 31. Kongresses für Geschichte der Pharmazie. Heidelberg 3-7 Mai 1993", Wolf Dieter Müller-Jahnke, Anna Maria Carmona-Cornet, François Ledermann, Stuttgart 1995 : [recenzja]

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 41/3-4, 277-280

1996

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

ich kosztów. Majster myślący twórczo, który potrafił zbudować ładniej, szybciej i taniej, stawał się coraz bardziej ceniony tak, że mógł on nawet nabyć posiadłość ziemską, co było już wyrazem wysokiego uznania społecznego. Wtedy to, tj. w drugiej połowie XV-stulecia, majster kierujący budową niejednokrotnie mógł się przekształcić ze zwykłego, odtwórczego rzemieślnika w niezależnego artystę okresu odrodzenia.

Zdaniem prof. G. Bindinga budownictwo europejskie osiągnęło około 1300 r. pod względem technicznym i organizacyjnym tak wysoki poziom, że w tym zakresie nie można było go później ulepszyć. Zgadza się całkowicie ze stwierdzeniem o osiągnięciu około 1300 r. wysokiego poziomu budownictwa na miarę ówczesnych warunków, nie można nie mieć zastrzeżeń co do tezy o niemożliwości późniejszego ulepszania budownictwa pod względem technicznym i organizacyjnym przy następujących po sobie w czasie zmianach warunków społeczno-ekonomicznych.

Z recenzowaną monografią warto się zapoznać. Uważny czytelnik znajdzie w niej nowe wiadomości o średniowiecznych inwestorach, kierownikach budów, rachmistrzach-buchalterach, stowarzyszeniach zawodowych i cechach, o ich wzajemnych powiązaniach i sytuacji społecznej, o czasie pracy i zarobkach, o rysunkach roboczych i o wczesnych podręcznikach i normach, o rzemieślnikach, o zaopatrzeniu i transporcie materiałów. Wybrane teksty średniowiecznych pism i reprodukcje oryginalnych rycin dobrze wprowadzają w świat pojęć i estetyki tamtych czasów.

W zakończeniu można określić recenzowaną monografię jako swego rodzaju wzorzec dla opracowań historii różnych dyscyplin i specjalizacji naukowych i technicznych dla różnych okresów dziejów społeczności ludzkich

Witold Cezariusz Kowalski
(Warszawa)

Materialen zur Pharmaziegeschichte. Akten des 31. Kongresses für Geschichte der Pharmazie, Heidelberg 3–7 Mai 1993. Herausgegeben von Wolf-Dieter Müller-Jahnke, Anna Maria Carmona-Cornet, François Ledermann. Stuttgart 1995 Wissenschaftliche Verlagsgesellschaft, 382 s.

Powyższa książka stanowi pierwszy tom wydawnictwa naukowego Heidelberg Schriften zur Pharmazie- und Naturwissenschaftsgeschichte. Stanowi dokumentację 58 doniesień naukowych z 31. Międzynarodowego Kongresu Historii Farmacji, który odbył się w dniach 3–7 maja 1993 r. w Heidelbergu.

Kongres ten zgromadził ok. 250 historyków z 25 krajów. Przedstawili oni tam 90 referatów oraz liczne postery. Nie wszystkie doniesienia znalazły się w książce. Organizatorzy ustalili bowiem wysoką przedpłatę na tę publikację, którą pobierano

od każdego autora podczas przekazywania tekstów do druku. Odstraszyło to wielu autorów od publikacji swoich referatów. Między innymi piszącą te słowa, która była jedynym uczestnikiem kongresu z Polski i przedstawiła tam referat pt. *Testimonial of a pharmacy-apprentice in Kołobrzeg at 1683*. Tymczasem niezależnie od przedpłat wydanie książki subsydiowali liczni sponsorzy: fabryki farmaceutyczne, stowarzyszenia, samorządy aptekarskie itd., co daje pewne wyobrażenie o kosztach jej druku. Publikacja ta była następnie sprzedawana w księgarniach w cenie przedpłat, lecz znów cena stanowiła barierę jej popytu.

Książka wydana jest bardzo starannie, na dobrym papierze, ma ładny druk i wyraźne ryciny. Jej walor edytorski jest zasługą Juliana Paulusa, co podkreślono w przedmowie.

Wydawnictwo to ukazało się pod auspicjami Międzynarodowego Towarzystwa Historii Farmacji (prezydent dr Y. Torund) oraz Academie Internationale d'Histoire de la Pharmacie (prezydent prof. K. Zalai). Stanowi ono pozycję wydawniczą o międzynarodowej wartości. Obejmuje bowiem prace historyków farmacji z Belgii, Czech, Danii, Francji, Grecji, Hiszpanii, Japonii, Niemiec, Norwegii, Rumunii, Słowacji, Szwajcarii, Szwecji, Turcji, USA, Węgier i Włoch.

Na kongresie w Heidelbergu możliwe było wygłaszanie referatów w 5 językach: angielskim, niemieckim, francuskim, hiszpańskim i włoskim. Przedłożone do publikacji teksty stanowią więc mozaikę językową. Przed opublikowaniem zostały one poddane wnikliwej analizie treści i formy przez międzynarodową komisję recenzentów: z Niemiec, Hiszpanii i Szwajcarii, która oceniła i przygotowała materiały do druku. Jak z tego widać, poczyniono maksymalne starania, aby książka reprezentowała wysoki poziom naukowy i wolna była od usterek językowych.

Zawartość książki została usystematyzowana w następujący sposób. Naczelne miejsce zajęła w niej praca nt. *Farmacja a język*, którą wygłosił prof. Peter Dilg z Marburga na uroczystym posiedzeniu Academie Internationale d'Histoire de la Pharmacie. Prelegent nawiązał w niej do międzynarodowego charakteru kongresu i zwrócił uwagę na trzy zagadnienia: 1) specyficzny własny język fachowy farmacji, 2) wzajemne oddziaływanie mowy fachowej farmaceuty i potocznej, 3) język farmaceuty w procesie porozumiewania się między nim a lekarzem i pacjentem. Bardzo wnikliwie i z dobrą znajomością problemów językowych opracowany referat zasługuje na szersze zainteresowanie. Zajmuje wraz z przypisami 25 stron.

Następne referaty są krótsze, przeważnie na 5 stron, były však przeznaczone do wygłoszenia w 10–15 minutach. Umieszczone są one nie według kolejności nazwiska autorów, lecz zgrupowane są pod względem dziedzin tematycznych. Referaty obejmują następujące działy: Niepublikowane dotąd materiały źródłowe z zakresu historii farmacji (11), Rozwój przemysłu farmaceutycznego (13), Reklama w farmacji (3), Biografistyka (3), Literatura farmaceutyczna (6), Historia aptek

(5), Sztuka w farmacji (6), Historia leków (10). Poszczególne prace opatrzone są przypisami bądź bibliografią, często też ikonografią.

Spis rzeczy, umieszczony na początku książki, pozwala się zapoznać z tytułami poszczególnych prac i ich autorami. Dla orientacji przytoczę tematy niektórych publikacji zawartych w książce. Arslan Terzioglu: *Nieznany receptariusz z przepisami leków na zamku Topkai w Istambule*; Giuseppe Carletto Bergaglio: *Inwentarz apteki w Genui z 1259 r.*; E.A. Varella: *Aptekarskie manuskrypty z Góry Athos*; Hans Rudolf Fehlmann: *Rękopis z pocz. XV w. znajdujący się w Archiwum w Sarnen (Szwajcaria)*; Ulrich Stoll: *Synonimika roślin w średniowieczu*; Christoph Friedrich: *Listy i prywatne notatki jako źródła dla historii farmacji*; Brigitte Hoppe: *Dziela farmaceutyczne i medyczne w księgozbiorach aptekarzy z wczesnego okresu nowożytnego*; Rudiger Stolz: *Odnalezione teksty wykładów Martina Heinricha Klaprotha z zakresu chemii eksperymentalnej z 1789 r.*; Rudolf Fundarek: *Najstarsze rękopisy alchemiczne z terenów Słowacji*; C. Iugulescu, Mircea Caracas: *Ostatni dokument gremium aptekarskiego z Bukaresztu*; Ovidius Maior: *Niepublikowany dotąd siedmiogrodzki manuskrypt farmaceutyczny z 1804 r.*; Eduard Wondrak: *Produkcja niemieckiej penicyliny w Ołomuńcu podczas II wojny światowej*; Karoly Zalai: *Tworzenie się przemysłu farmaceutycznego na Węgrzech*; Frank Leimkugel: *Zakładanie przemysłu farmaceutycznego w Palestynie*; Vaclav Rusek: *Z dziejów przemysłu farmaceutycznego w Czechach*; Wolfgang Wimmer: *Rozwój przemysłu farmaceutycznego w Niemczech (1880–1935)*; Armin Wankmüller: *Początki przemysłu farmaceutycznego w południowo-zachodnich Niemczech (1800–1850)*; Gerhard Alcer: *O koncentracji i specjalizacji przemysłu farmaceutycznego w DDR*; Leonardo Colapinto: *Z dziejów przemysłu farmaceutycznego Włoch*; Antonio Corvi: *Wytwarzanie i rejestracja leków sekretnych w Mediolanie w XVIII w.*; Henry S. Silberman: *Środki na kaszel wytwarzane przemysłowo, ich reklama dawniej i dziś*; Patrizia Catellani: *Od kosmetyków do leków*; Axel Helmstädter: *Zniszczyć gnicie – Sepdelenopatia według Aleksandra Müllera*; Claudia Zerobin: *Christian Müller (1816–1881) dziewiętnastowieczny aptekarz z Brna*; Doris Zaugg: *Muzyka i farmacja – „Serafina czyli głucha Aptekarka” wg Henryka Sutermeistera*; S. Philipianos, H. Skaltsa: *Studium porównawcze I wydania farmakopei helleńskiej (1837–1868) i farmakopei bawarskiej (1822)*; Yngve Torund: *Od systemu przywilei realnych do współczesnych koncesji w aptekarstwie norweskim*; Leonardo Colapinto: *Starożytna farmacja rumuńska*; Regula Willi Hangartner: *Początki aptek otwartych w kantonie Schwytz (Szwajcaria)*; Ana Carata: *Dokumenty dotyczące wykształcenia aptekarza Carla Müllera z Rumunii*; Mitsuo Yamada: *Od I do XII Farmakopei Japońskiej (1886–1991)*; Leonard de Causmaecker: *Problemy identyfikacji gotyckiego mózdzierza szpitalnego*; Stieg Ekström: *Z dziejów znaków i naczyń na trucizny w szwedzkich aptekach*; Bodil Haarmark, Poul R. Kruse: *Styl neoklasycystyczny w aptekach duńskich*. Na ostatnich stronach książki podano adresy autorów, aby czytelnik mógł się do nich zwrócić o dodatkowe informacje.

Na zakończenie należy stwierdzić, że różnorodność językowa i tematyczna publikacji w tej książce stanowi jej duży walor. Daje wyobrażenie o wielkim bogactwie zainteresowań historyków farmacji i powszechności prowadzonych badań bez względu na kraj i język, inspirowane do porównywania pewnych zjawisk na podstawie literatury międzynarodowej.

Jadwiga Brzezińska
(Kołobrzeg)

Piotr Köhler: *Zielnik Józefa Jundziłła*. Kraków 1995 Instytut Botaniki im. W. Szafera PAN, 154 s., ilustr.

Polish Botanical Studies, Guidebook series, vol. 13.

Przedmiotem opublikowanej właśnie rozprawy dra Piotra Köhlera jest zielnik Józefa Jundziłła (1794–1877), profesora botaniki Uniwersytetu Wileńskiego w latach 1825–1832. Jest to rewelacyjny – nie waham się użyć tego słowa – muzealny obiekt, który szczęśliwie dotrwał do naszych czasów w zbiorach Instytutu Botaniki PAN w Krakowie. Zielnik ten zawiera nie tylko okazy zebrane przez tego botanika w ciągu jego długiego życia, lecz także starsze okazy Jeana Emmanuela Giliberta, Johanna Georga Forstera, ks. Stanisława Bonifacego Jundziłła i Willibalda Besse-
ra. Jest niewątpliwie największym i najbogatszym polskim i znajdującym się w naszych zbiorach zielnikiem z końca XVIII i pierwszej połowy XIX wieku, a więc z czasów, gdy na ziemiach polskich rozpoczynano nowoczesne badanie roślinności. O zielniku tym niewiele było dotychczas wiadomo; w literaturze botanicznej znajdowały się o nim wzmianki, świadczące jednak o tym, że nikt bliżej go nie analizował (przypisywano go ks. S.B. Jundziłłowi). Zapomniany, przetrwał w stosunkowo dobrym stanie i w niezmienionej postaci. Ten brak zainteresowania zielnikiem (odstraszał prawdopodobnie botaników ogrom pracy, jakiej musiałaby się podjąć osoba analizująca ten duży obiekt) wyszedł mu zdecydowanie na dobre. Uniknął przede wszystkim tzw. „uporządkowania”, które mogło doprowadzić do całkowitego zniszczenia jego pierwotnego charakteru. Próba takiego działania – na szczęście nie kontynuowaną – było podjęte w swoim czasie przez Antoniego Wróblewskiego przekładanie znajdujących się tam grzybów pasożytniczych do standardowych kopert z drukowanymi etykietami. Dalszym etapem porządkowania mogło być włączenie okazów w lepszym stanie do zbioru głównego zielnika PAN, a wyrzucenie „resztek” (takim zabiegom poddane zostały, jak pisze autor, zielniki Antoniego Andrzejowskiego i Alojzego Estreichera, a mógłbym dodać, że także zielnik Michała Szuberta w Warszawie). Obecnie jednak przedstawiciel młodego zespołu historyków botaniki w UJ w osobie dra Piotra Köhlera dokonał fachowo wstępnej analizy tego zabytku, gwarantując jednocześnie jego przechowanie w niezmienionej postaci.